

ДОКЛАД

С ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ РАБОТАТА НА СЪДА

**- съставен на база резултатите от
гражданско наблюдение на дела,
разглеждани от Русенският районен съд
в периода м. май 2019 г. – м. юни 2020 г.**

<u>СЪДЪРЖАНИЕ</u>	стр.
ВЪВЕДЕНИЕ	2-3
РАЗДЕЛ 1 - РЕЗУЛТАТИ ОТ ГРАЖДАНСКОТО НАБЛЮДЕНИЕ	
<i>1. Данни за наблюдението</i>	5 - 16
<i>2. Констатации на гражданските наблюдатели</i>	16 - 18
РАЗДЕЛ 2 - ИЗВОДИ ОТНОСНО НАЧИНА НА ФУНКЦИОНИРАНЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА	19 - 24
РАЗДЕЛ 3 - КОНСТАТАЦИИ ПО ОСНОВНИТЕ КЛЮЧОВИ ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗГЛЕЖДАНЕТО НА ДЕЛАТА ОТ РАЙОНЕН СЪД - РУСЕ	25 - 32
РАЗДЕЛ 4 - ПРЕДЛОЖЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ПРОМЕНИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА РАБОТАТА НА РАЙОНЕН СЪД - РУСЕ	33 - 44
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	45

ВЪВЕДЕНИЕ

Проект № BG05SFOP001-3.003- 0043, „Съдебната реформа под лупа“ („Проектът“) се реализира с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС, чрез Европейския социален фонд, по процедура BG05SFOP001-3.003 „Граждански контрол върху реформата в съдебната система“. Изпълнението на Проекта се осъществява чрез партньорско взаимодействие между **Районен съд - Русе, Сдружение „Център Динамика“- Русе и Клуб „Отворено общество“- Русе.**

Основната цел на Проекта е провеждане на граждански контрол върху работата на Районен съд - Русе, в контекста на извършващата се в Република България реформа в съдебната система, както и инициране на мерки за подобряването на прозрачността на действията на съда и повишаването на общественото доверие.

Специфични цели:

- Осигуряване на гражданско участие за наблюдение на съда;
- Подобряване на обществения образ на съдебната власт като гарант на върховенството на закона и като власт, осигуряваща защитата на правата и законните интереси на гражданите и бизнеса;
- Осигуряване на ефективна комуникация между съда и структурите на гражданското общество и бизнеса;
- Облекчаване на достъпа до правосъдие и съдебна защита на гражданите;
- Въвеждане на добри съдебни практики от страната и страните – членки на Европейския съюз.

Гражданското наблюдение на дела се явява част от изпълнението на Дейност 3 от Проекта, а именно **„Гражданско наблюдение на граждански дела и изработване на**

доклад с препоръки“. Целта на тази дейност е осъществяване на граждански контрол и подпомагане процеса на реформа в съдебната власт на местно ниво, посредством **съдействие за повишаване на ефективността и прозрачността на Районен съд -Русе.** При реализацията на дейността се използва изпитаната методология за гражданско наблюдение на съда от Центъра за НПО в Разград и на добрите практики, използвани от Националната мрежа за гражданско наблюдение на съда. **Главната цел на Системата за гражданско наблюдение е да се осъществи граждански контрол върху дейността и работата на съда. В периода м. май 2019 г. – м. юни 2020 г.,** трима граждански наблюдатели са следили по зададени параметри правилното прилагане на наблюдавани специфични закони и кодекси, за работата на съдебната администрация, развитието на съдебните процеси, тяхната бързина, ефективност, прозрачност и безпристрастност. Настоящият Доклад съдържа анализ, констатации, достигнатите изводи и препоръки по отношение на наблюдаваното от експертите на партньорските организации. Негова цел е да предостави обратна информация на съдиите, прокурорите, адвокатите, надзорниците и т.н., което се явява и причината за съставянето на настоящия Доклад. Докладът ще бъде представен пред широката общественост на предвидената в заключителната част от изпълнението на Проекта **конференция „Обществото в подкрепа на съдебната реформа“** и ще бъде **публично достъпен впоследствие.**

РАЗДЕЛ 1: РЕЗУЛТАТИ ОТ ГРАЖДАНСКОТО НАБЛЮДЕНИЕ

1. ДАННИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕТО

След проведен конкурс и обучение за граждански наблюдатели по Проекта, през м. май 2019 г. се стартира гражданското наблюдение на дела, подсъдни на Районен съд – гр. Русе („РС-Русе“). Наблюдението над подсъдните на РС дела продължава в продължение на 11 месеца, в посочения по-горе период, като през м. март – предвид обявеното в Р България на 13.03.2020 г. извънредно положение, поради епидемията COVID-19 – дейността им като граждански наблюдатели приключва. След края на извънредното положение, гражданското наблюдение продължава от 15 май 2020 г. до 30 юни 2020 г. Така за общия период от 12 месеца тримата наблюдатели бяха ангажирани в гражданското наблюдение на следните видове дела:

❖ искове по Семейния кодекс („СК“), включително за:
➤ лишаване от / ограничаване на родителски права,
➤ предоставяне на родителски права и определяне на режим на лични отношения,
➤ заместване съгласието на другия родител за пътуване в чужбина и снабдяване на детето с паспорт,
➤ развод,
➤ недействителност на брака,
➤ развод по взаимно съгласие,
➤ присъждане на издръжка,
➤ изменение на дължимата издръжка.
❖ дела по Закона за защита от домашно насилие („ЗЗДН“).
❖ дела по Закона за защита от дискриминация („ЗЗДискр.“)
❖ граждански дела, разглеждани по общия ред

Ролята на всеки от гражданските наблюдатели е да присъства на заседания по съдебни дела в Районен съд - Русе, като осъществява гражданско наблюдение и контрол върху дейността на съда. Наблюдателите попълват своите впечатления в специалната карта за наблюдение след всяко посетено от тях заседание, като съблюдават изцяло правилника за вътрешния ред в съдебната зала. Така попълнените въпросници съдържат обобщени статистически данни за делата, без да съдържат лични такива за лицата, съгласно Общия регламент за защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни¹. Същите целят да съберат както обективни данни относно разглежданите дела, така и да включат субективната оценка на оценителите върху наблюдаваното поведение. Последното може най-добре да бъде илюстрирано от въпросните, които условно могат да бъдат разделени на 2 части:

Част с въпроси относно обективните и статистическите данни по делото:

Раздел I. Статистически данни на страните по делото:						
1. Ищец /инициали/ -						
1.1. Пол		Мъж ☐		Жена ☐		
1.2. Възраст						
16-18г. ☐	19-24 г. ☐	25-34 г. ☐	35-44 г. ☐	45-54 г. ☐	55-64 г. ☐	над 64 г. ☐
1.3. Етническа принадлежност						
Българска ☐	Турска ☐	Ромска ☐	Арменска ☐	Друга ☐		
2. Ответник /инициали/ -						
2.1. Пол		Мъж ☐		Жена ☐		

¹Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните)

2.2. Възраст

16-18г. ☐	19-24 г. ☐	25-34 г. ☐	35-44 г. ☐	45-54 г. ☐	55-64 г. ☐	над 64 г. ☐
-------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------------

2.3. Етническа принадлежност

Българска ☐	Турска ☐	Ромска ☐	Арменска ☐	Друга ☐
---------------------------------------	------------------------------------	------------------------------------	--------------------------------------	-----------------------------------

3. Други /инициали, абривиатура/:

Раздел II. Развитие на съдебното дело

1. Заседанието се води:	Открито ☐	Закрито ☐
1. Страните ползват ли адвокат/служебен защитник?	Да ☐	Не ☐
2. Има ли представител на ОЗД/ДСП?	Да ☐	Не ☐
3. Делото разгледано ли е в срок?	Да ☐	Не ☐
4. Отлагано ли е делото?	Да ☐	Не ☐
5. Причини за отлагане /кратко описание/		
6. Дата на образуване на делото /начална дата/		
7. Дата на приключване на делото/крайна дата/		
8. Акт за приключване на делото?	Да ☐	Не ☐
	Решение ☐	Споразумение ☐
		Определение ☐
9. Продължителност на делото /от внасяне на исквата молба до крайното решение		

Част със субективните данни по делото:

Раздел III. Поведение на участниците в хода на съдебния процес

1. Страните спазват ли етично поведение в залата?	Да ☐	Не ☐
2. Адвокатите/служ. защитници агресивни ли са към другата страна?	Да ☐	Не ☐

3. Съдията изслушва ли внимателно страните?	Да ☐	Не ☐
4. Съдията проявява ли симпатии към страните?	Да ☐	Не ☐
5. Съдията проявява ли антипатия към страните?	Да ☐	Не ☐
6. Наложила ли се е намеса на съдебната охрана?	Да ☐	Не ☐
7. ОЗД/ДСП изразява ли становище?	Да ☐	Не ☐
8. Взето ли е под внимание мнението на детето?	Да ☐	Не ☐
9. Детето изслушвано ли е в съдебна зала/Синя стая?	Да ☐	Не ☐

Видно от типа субективни въпроси, може да бъде изведено, че последните целят да изследват атмосферата по време на процеса и начина, по който последната е повлияна от процесуалното поведение на всяка от страните и на съдията и респективно се е отразила на изхода на делото. Подобно изследване разчита на вътрешните устои и характеристики на всяка от страните и на практика се явява първо по рода си в контекста на разглежданите дела пред РС-Русе. Впечатление прави фактът, че същото отдава дължимото внимание на самото процесуално поведение на участниците в процеса (а именно дали страните имат етично поведение в зала, дали адвокатите/служ. защитници са агресивни), като същностно за изхода на дадено дело. Самата подредба на въпросите пък (т.е. първо да бъде оценено поведението на страните, а едва след това да бъде давана оценка на отношението на съдията) показва установената привръзка между тези два фактора, а именно че отношението на съдиите в зала често е функция от самото поведение на страните. Паралелно с това, следва да бъде отчетено, че се отдава дължимото внимание дали участието на детето в процеси, които пряко афектират неговите права, е взето предвид и са положени дължими усилия същото да бъде изслушано по максимално щадящ и доближаващ се до възрастта му начин.

Обобщена справка по проследените дела, ведно с наблюдаваните процесуални действия от наблюдателите е представена в таблицата по-долу:

ОБОБЩЕНА СПРАВКА

за наблюдавани дела в Районен съд – Русе за периода от м. май 2019 до м. март 2020 г., респ. м. май 2020 г. до м. юни 2020 г.

Месец	Иско ве по СК - разв оди	Друг и иско ве по СК -	ЗЗДН	ЗЗДиск р.	ОБЩО	Разглед ани в срок	Отложени			Приключили			Непров едени	Спрен и
							за експерт иза	за доказат елства	неявява не на молите ли/стра ни	решени е	спогодб а	определ ение		
Май 2019	21	33	16	-	70	70	2	5	8	48	1	4	2	-
Юни 2019	29	39	13	-	81	81	4	6	3	61	3	2	1	1
Юли 2019	33	38	11	-	82	82	3	9	6	44	8	6	4	2
Август 2019	14	34	6	-	54	54	-	7	10	29	1	5	-	2
Септември 2019	40	43	8	1	92	92	3	7	5	60	7	5	3	2
Октомври 2019	67	47	16	1	131	131	1	16	23	74	6	5	2	4
Ноември 2019	46	46	14	1	107	107	4	6	19	66	3	5	3	1
Декември 2019	36	41	12	-	89	89	3	15	13	45	7	3	2	1
Януари 2020	29	43	10	-	82	82	3	7	7	52	8	3	2	-
Февруари 2020	40	54	9	-	103	103	5	13	7	66	3	3	2	4
Март 2020	21	18	9		48	48	1	4	7	21	-	1	13	1
Май 2020	9	23	4	-	36	36	-	6	5	14	2	-	2	-
Юни 2020	37	60	13	1	111	111								

Основният обем дела, които са наблюдавани в периода, са относно цитираните по-горе искове по СК и ЗЗДН, като гражданските наблюдатели присъстват на откритите заседания по делата, разглеждани в РС-Русе, като еманация на принципа на публичността на процеса по чл. 11 от ГПК. В работата си се ръководили от отнапред зададени параметри за правилното прилагане на наблюдавани специфични закони и кодекси, за работата на съдебната администрация, развитието на съдебните процеси, тяхната бързина, ефективност, прозрачност и безпристрастност, ведно с нагласата и възможността на гражданите да търсят и намират правосъдие в рамките на наблюдаваните закони. По-конкретно, впечатленията на гражданските наблюдатели са отразени в създадените по Проекта карти за наблюдение на граждански дела, които са попълнение с данни по всяко едно от наблюдаваните дела. Наблюдението е било осъществено по дела, разглеждани от всеки един от гражданските и брачните състави на РС-Русе, които са имали открити заседания за периода. С цел последваща проследимост на делата и тяхното развитие, наблюдателите са посочили номерата на делата, чието наблюдение са осъществили, което се явява подпомагащо за последващото установяване на развоя по делото. Паралелно с това, към датата на съставяне на настоящия доклад са публикувани статистическите данни от работата на РС Русе за 2019 г., които са публични достъпни на адрес: <https://ruse-justice.bg/bg/10507>. Същите, съответно следва да бъдат съотнесени към установените данни от страна на гражданските наблюдатели, с цел последваща проверка на декларираното от съда като форма на граждански контрол върху функционирането на съдебната система. Предвид това, следва да бъде обърнато внимание на следната констатация от доклада на съда за 2019 г.:

*„Работата на съдиите се оценява по два основни показателя – **срочност** и **качество** на постановените съдебни актове. По отношение на първия показател резултатите са на много високо ниво – в тримесечния срок за приключване на делото са приключени 88% от делата, а в едномесечния срок за изготвяне на съдебните актове това е станало за 99,9% от делата. От общо свършените за целия съд 10 185 бр. наказателни и граждански дела са просрочени само 2*

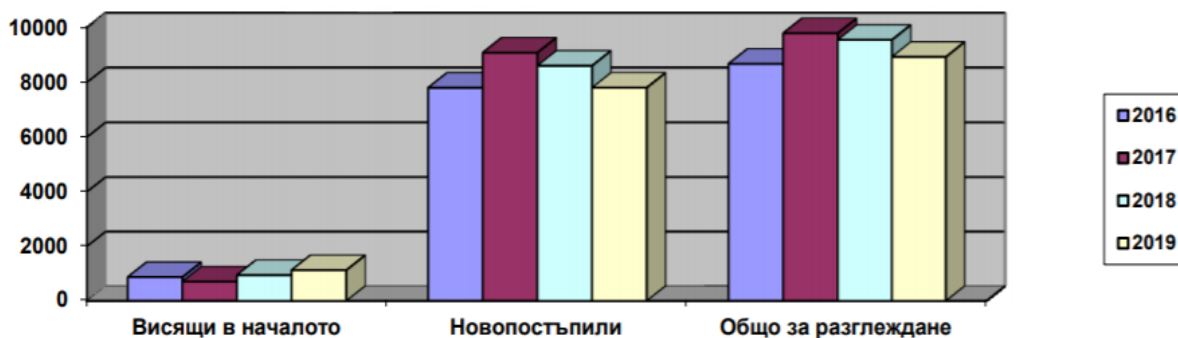

бр. Не може да не се отбележи факта, че от 23 работили съдии през годината – 21 нямат нито един просрочен съдебен акт.

За 2019 г. процентът потвърдени съдебни актове по гражданските дела е по-висок в сравнение с този през предходната година, което във всички случаи е благоприятен показател за тяхната работа“

Респективно докладът започва с констатацията, че в Районен съд – Русе през 2019 г. са постъпили 7 804 бр. граждански дела. В края на 2018 г. са останали несвършени 1 126 бр. граждански дела или общият брой на гражданските дела, разглеждани през отчетния период е 8 930 бр. С цел придаване на конкретно значение на така представените данни, същите следва да бъдат съпоставени с тези от предходните четири години, съгласно представената по-долу таблица:

Година	Висящи в началото	Новопостъпили	Общо за разглеждане
2019 г.	1 126 бр.	7 804 бр.	8 930 бр.
2018 г.	944 бр.	8 606 бр.	9 550 бр.
2017 г.	709 бр.	9 083 бр.	9 792 бр.
2016 г.	872 бр.	7 802 бр.	8 674 бр.

При сравнението им с тези, събрани от гражданските наблюдатели, може да бъде отчетено, че е налице припокриване и препотвърждаване на факта, че делата към РС Русе се приключват в срок и при спазване на процесуалните и материалните норми. По-конкретно, това може да бъде видяно при преглед на представената подробна справка по делата по СК и ЗЗДН.

Справка от РС Русе по искове по СК и ЗЗДН:

ВИДОВЕ ГРАЖДАНСКИ СПОРОВЕ	шифър на реда	останали несвършени дела в началото на отчетния период	ПОСТЪПИЛИ ДЕЛА				продължаващи дела под същия номер	общо постъпили дела през отчетния период (к2+к3+к4+к5)	всичко дела за разглеждане /кол. 1+ 6/	СВЪРШЕНИ ДЕЛА /кол. 8 = кол. 9+10+11+12+13/								останали несвършени дела в края на отчетния период	обжалвани дела
			новообразувани	получени по подсъдност	върнати дела за ново разглеждане под нов номер	искът уважен изцяло				искът уважен отчасти	искът отхвърлен	прекратени дела		свършени до 3 месеца	свършени от 3 до 6 мес.				
а	б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
ИСКОВЕ ПО СК, ЗЗДН, ЗЛС, ЗГР, ЗЗДет., ЗБЖИРБ	0100-1	212	878	8	1	1	888	1100	907	600	71	28	61	147	799	67	193	53	
в.т.ч.Искове за развод и недействителност на брака	0102-1	66	169	4	0	1	174	240	200	151	6	3	0	40	166	27	40	6	
Искове по СК - развод по взаимно съгласие	0103-1	12	229	0	0	0	229	241	229	206	2	1	0	20	223	3	12	0	
Искове по СК - издръжка, изменение	0105-1	35	111	0	1	0	112	147	113	36	38	4	27	8	107	4	34	12	
Искове по СК - прекратяване на осиновяване, вкл. международно осиновяване (по взаимно съгласие)	0118-1	0	1	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	
Производства по Закона за защита от домашното насилие	0111-1	18	76	0	0	0	76	94	77	21	4	8	3	41	59	6	17	11	

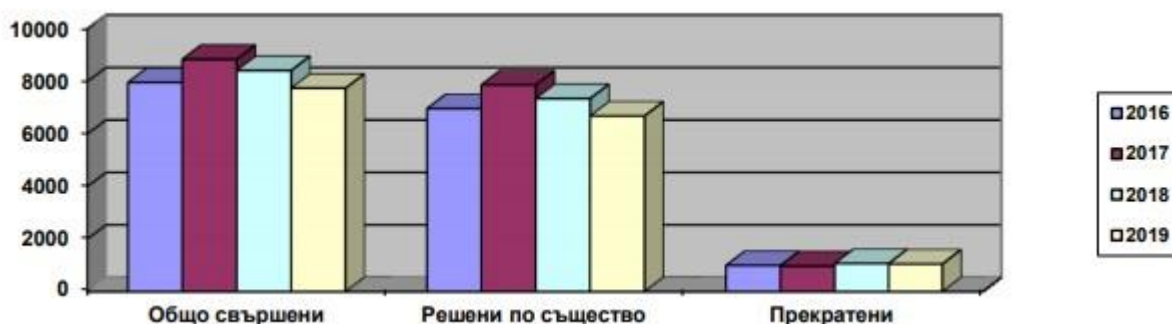
Видове дела	година	Висящи в началото на периода	Постъпили през годината	В т.ч.:		Продължаваша дела под същия номер	Общо постъпили дела през отчетния период	Всичко за разглеждане	Свършени дела		Със съдебен акт по същество	Прекратени производства				Брой заседания	Висящи в края на периода	Обжалвани и протестиращи		
				Върнати дела за ново разглеждане под нов номер	Повт. внесени и образувани под нов номер след прекр. на съд. пр-во (чл. 42, ал. 2, чл. 249 и чл. 268, т. 1 от НПК)				Всичко	В срок до 3 месеца		Всичко	Споразум. по чл.382 НПК	Споразум. по чл.384 НПК или спог. по 234 ГПК	Върнати за доразследване				По други причини	
										Брой										%
а	б	1	2	2а	2б	3	4	5	6	6а	6б	7	8	8а	8б	8в	8г	9	10	11
Граждански дела по общия ред	А	2017					0	0	0		0%		0						0	
		2018					0	0	0		0%		0						0	
		2019	393	1013	5	0	17	1030	1423	932	605	65%	634	298	0	48	0	250	1359	491
Производства по чл.310ГПК	Б	2017					0	0	0		0%		0						0	
		2018					0	0	0		0%		0						0	
		2019	47	171	0	0	0	171	218	166	145	87%	119	47	0	27	0	20	220	52
Административни дела по ЗСПЗЗ и ЗВГЗГФ	В	2017					0	0	0		0%		0						0	
		2018					0	0	0		0%		0						0	
		2019	1	0	0	0	1	1	2	2	1	50%	2	0	0	0	0	0	1	0
Частни граждански дела	Г	2017					0	0	0		0%		0						0	
		2018					0	0	0		0%		0						0	
		2019	36	1251	0	0	2	1253	1289	1254	1235	98%	1106	148	0	0	0	148	196	35
Дела по чл.410 и чл.417 ГПК	Д	2017					0	0	0		0%		0						0	
		2018					0	0	0		0%		0						0	
		2019	21	4071	0	0	0	4071	4092	4055	4053	100%	3773	282	0	0	0	282	7	37
Други граждански дела	Ж	2017					0	0	0		0%		0						0	
		2018					0	0	0		0%		0						0	
		2019	628	1264	1	0	14	1278	1906	1339	978	73%	1059	280	0	24	0	256	1986	567
Общо граждански дела	З	2017	0	0	0	0	0	0	0	0	0%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2018	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0%	0	0	0	0	0	0	0	0
		2019	1126	7770	6	0	34	7804	8930	7748	7017	91%	6893	1055	0	99	0	956	3769	1182

Прави впечатление, че от общо новопостъпилите дела, наброяващи 888 за 2019 г., гражданските наблюдатели по проекта са проследили през 2019 г. **706 дела, т.е. 79,5 % от отчетените като новопостъпили дела в РС-Русе.** Последното следва да бъде отчетено като изцяло положителен факт, поради всеобхватността на проведения граждански контрол. Това служи и като критерий за достоверност на направените изводи в доклада, предвид, че същите се основават на наблюдения върху $\frac{3}{4}$ от делата, заведени под шифър 0100-1 в съда.

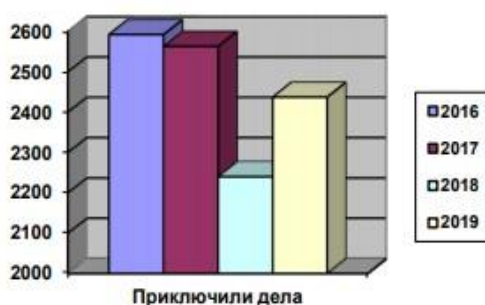

Година	Общо свършени	Решени по същество	Прекратени
2019 г.	7 748 бр.	6 693 бр.	1 055 бр.
2018 г.	8 424 бр.	7 353 бр.	1 071 бр.
2017 г.	8 848 бр.	7 874 бр.	974 бр.
2016 г.	7 965 бр.	6 970 бр.	995 бр.

В цитирания годишен доклад на РС - Русе за 2019 г. е указано, че при средногодишна заетост на 14 граждански състава, съобразно отработените месеци от съдии, разглеждащи граждански дела, средногодишно от граждански съдия биват свършени общо 553 дела, а средномесечно - 46,1 дела. Общият брой на несвършените граждански дела към 31.12.2019 г. пък възлиза на 1 182 дела. В поместените по-горе таблица и графика прави впечатление, че броят на свършените дела от граждански съдии за изминалата година е най-нисък за сравнителния 4-годишен период 2016 - 2019 г. Както посочва РС - Русе, една от основните причина за това е: „запазената висока реална заетост на гражданските състави“.

Що се касае работата на РС - Русе по отношение разглеждането и решаването на наказателни дела в горесцитирания сравнителен период 2016 – 2019 г., статистиката, изведена от съда показва, че *„нивото на натовареност на съставите се е увеличило спрямо предходната година и е аналогично на това от 2016 г.“*

2. КОНСТАТАЦИИ НА ГРАЖДАНСКИТЕ НАБЛЮДАТЕЛИ

Основните впечатления от работата на Районен съд – гр. Русе, придобити пряко в хода на присъствието на тримата граждански наблюдатели на заседания по десетки дела в продължение на 12 месеца, биват **положителни**. Наблюдава се висок професионализъм и оперативна ефективност на съдиите от Районен съд – гр. Русе, съчетана с професионално отношение от участниците в процеса, маркер за което са:

➤ решаването на наблюдаваните дела съгласно процесуалното и материалното право;
➤ решаването на преимуществения брой от наблюдавани дела в разумен срок;
➤ активните усилия на съдиите за охраняване най-добрите интереси на децата при разглеждането на родителски спорове;
➤ напътването на страните към постигане на спогодба, когато същото се явява потенциално охраняващо по-ефективно техните интереси и пр.;
➤ активна ангажираност, съчетана с търпение и внимание от съдиите към страните и отнесената от тях проблематика за съдебно решаване;
➤ засилена степен на разясняване на процесуалните права на страните в зала, в случаите, когато последните не се представляват от адвокат;
➤ етично поведение от участниците в производството;
➤ неагресивно поведение на адвокатите на страните.

Паралелно с това, гражданските наблюдатели споделят констатираните от тях многобройни ситуации, в които съдиите следва да овладяват редица провокативни поведения и да регулират силно натоварения съдебен процес. Последното бива оценявано двупосочно, като от една страна – бива определяно като показателно за професионализма на съдиите, от друга – за невъзможността за задълбоченото

изследване на част от проблематиката, поставяна за решение пред съдиите. Всичко това е поставено паралелно с констатацията за липса на специализация на съдебните състави по определени разглеждани нормативни актове. Споделя се мнението, че последното доста често се явява в причинно-следствена връзка с нуждата от оптимизация на процесуалните производства по начин, повишаващ ефективността в правораздаването и цялостното функциониране на съдебната система. Редом с това, гражданските наблюдатели индикират нуждата от мултидисциплинарен подход при решаването на брачните дела, производства по ЗЗДН и тези, имащи отношение или засягащи правата на деца. Системното наблюдение именно по тези дела позволява на наблюдаващите да заключат, че стриктното определяне на титуляра на родителските права и регулирането на упражняването на правото на личен контакт се явява единствен механизъм, посредством който може да се въздейства по отношение на проблематика, която поради генезиса си от семейния свят не може да бъде разрешена с това. Именно оттам произтичат и констатациите за „неналичност“ на психологически подходи и механизми за подкрепа и съдействие, които понастоящем са крайно ограничено застъпени в действащия СК. В този дискурс следва да бъде отбелязана и нормата на чл. 138а от СК, която влиза в сила считано от 01.01.2020 г. и която на практика не е била приложима през по-големия период от провеждането на гражданското наблюдение по проекта. Съгласно новоприетата разпоредба се въвежда следната уредба, за чието прилагане гражданските наблюдатели са следили от началото на 2020 г.:

Социални услуги при спор относно родителски права

Чл. 138а. (Нов - ДВ, бр. 24 от 2019 г., в сила от 01.01.2020 г.) (1) Дирекция "Социално подпомагане" представя доклади и становища в изпълнение на задължения по тази глава въз основа на становища, изготвени по нейно искане от доставчици на социални услуги.

(2) По искане на дирекция "Социално подпомагане" доставчиците на социални услуги оказват подкрепа и съдействие за и при осъществяване на контакти между родителите и децата, както и между родителите - в случай на конфликт между тях.

(3) По предложение на дирекция "Социално подпомагане" в производства по тази глава съдът с решението може да определи ползване на задължителни социални услуги от родителите, самостоятелно или заедно с детето.

Макар гражданският мониторинг върху работата на съда да е продължил за първите 3 месеца от началото на 2020 г., наблюдателите не са констатирали приложението на горепосочената разпоредба, нито искането за нейното упражняване от страна на дирекция „Социално подпомагане“. Предстои, респективно, да бъде установена степента, до която същата ще намери място в хода на правоприлагането и дали посредством нея ще може да бъде адресирана констатираната от наблюдателите необходимост по допълнително оказване на съдействие от страна на съда относно психологическите измерения на конфликтите, отнесени към съдебното им решаване.

РАЗДЕЛ 2: КОНСТАТАЦИИ ПО ОСНОВНИТЕ КЛЮЧОВИ ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗГЛЕЖДАНЕТО НА ДЕЛАТА ОТ РАЙОНЕН СЪД - РУСЕ

Въпреки общата положителна оценка за работата на РС - Русе, в хода на работата си гражданските наблюдатели отчитат девиации от максимално ефективното протичане на определени дела или протичане на дела, чиято недостатъчна ефективност би могла да се тълкува като обосноваваща нужда от законодателни изменения за имплементиране на нови процесуални правила.

2.1. Поведение на съда, страните, процесуалните представители

Отбелязано е поведение на съда, свидетелстващо определена степен на антипатия към страните, само по време на едно заседание. Няколко са случаите на отстраняване на страна от заседание, поради нарушаване на реда в съдебна зала. Що се касае поведението на наблюдаваните процесуални представители, едно от трите лица – граждански наблюдатели, отбелязва веднъж „словесна атака между адвокатите, но в норма“ (г.д. № 5867/19). Сочените два проблема могат да бъдат обсъдени като индикативни за нуждата от приемане на единен модел за процесуално поведение, което да бъде обект на изучаване от професионалистите.

2.2. Отлагането като причина за по-голяма бавност при разглеждането на делата

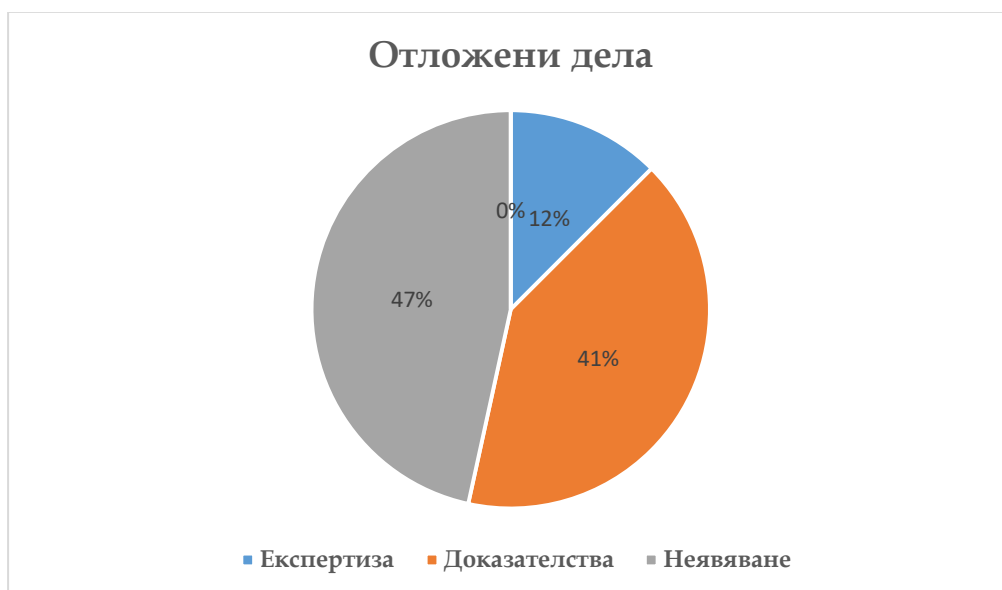
Месеци	Искове по СК - разводи	Други искове по СК	ЗЗДН	ЗЗДис кр.	ОБЩО	Разгледани в срок	Отложени		
							за експертиза	за доказателствата	невявяване на молители / страни
Май 2019	21	33	16	-	70	70	2	5	8
Юни 2019	29	39	13	-	81	81	4	6	3
Юли 2019	33	38	11	-	82	82	3	9	6
Август 2019	14	34	6	-	54	54	-	7	10
Септември 2019	40	43	8	1	92	92	3	7	5
Октомври 2019	67	47	16	1	131	131	1	16	23
Ноември 2019	46	46	14	1	107	107	4	6	19
Декември 2019	36	41	12	-	89	89	3	15	13
Януари 2020	29	43	10	-	82	82	3	7	7
Февруари 2020	40	54	9	-	103	103	5	13	7
Март 2020	21	18	9		48	48	1	4	7
Май 2020	9	23	4	-	36	36	-	6	5
Юни 2020	37	60	13	1	111	111	10	12	4

От таблично изведените по-горе данни е видно, че общият брой наблюдавани дела за цитирания **12-месечен период на гражданско наблюдение** е **1086**, а на отложените (сумарно по показателите „за експертиза“, „за доказателства“ и „за невявяване на молители/страни“ за всички месеци) възлиза на **258**. Конвертирано в респ. проценти, същото означава, че **отложени са 24.7%**, а **проведените открити заседания са били по 75.3% от наблюдаваните дела.**

2.3. Отлагане на делото за събиране на допълнителни доказателства и/ли за изготвяне на експертиза, и/ли поради неявяване на молител / страна

Данните, приходящи от тримата граждански наблюдатели, показват еднозначно, че основната причина за отлагане разглеждането на дела в работата на РС-Русе е **нуждата от събиране на допълнителни доказателства и/ли за изготвянето на експертиза**(напр. г.д. № 691/19, 732/19, 796/19, 974/19, 1067/19, 1167/19, 2018/19, 2289/19, 2403/19, 2296/19, 2949/19, 2956/19, 2949/19, 2993/19, 2302/19, 2353/19, 3561/19, 3996/19, 3798/19, 3890/19, 3821/19, 4214/19, 4117/19, 4295/19, 4502/19, 4690/19, 4924/19, 4819/19, 5555/19, 5163/19, 5342/19, 5575/19, 5749/19, 6660/2019, 6767/19, 7205/19, 7321/19, 7592/19, 7588/19, 7295/19, 7185/19, 8388/19, 8431/18, 8432/18и мн. др.), ведно с **неявяването на молител / страна**(напр. на г.д. № 1395/19, 2285/19, 2335/19, 4627/19, 4828/19, 4627/19, 5318/19, 5828/19, 6072/19, 6095/19, 6541/19, 6901/19, 7585/19).Конкретно, **отложените за експертиза дела са 29, или 12.5%** от сумарния брой отложени дела за 11-те месеца на гражданско наблюдение, а именно 232 отложени дела; **за събиране на допълнителни доказателства - 95 дела, или 40.9%**; **заради неявяване на молител / страна - 108 дела, или 46.55%**. Данните са представени в графиката по-долу.

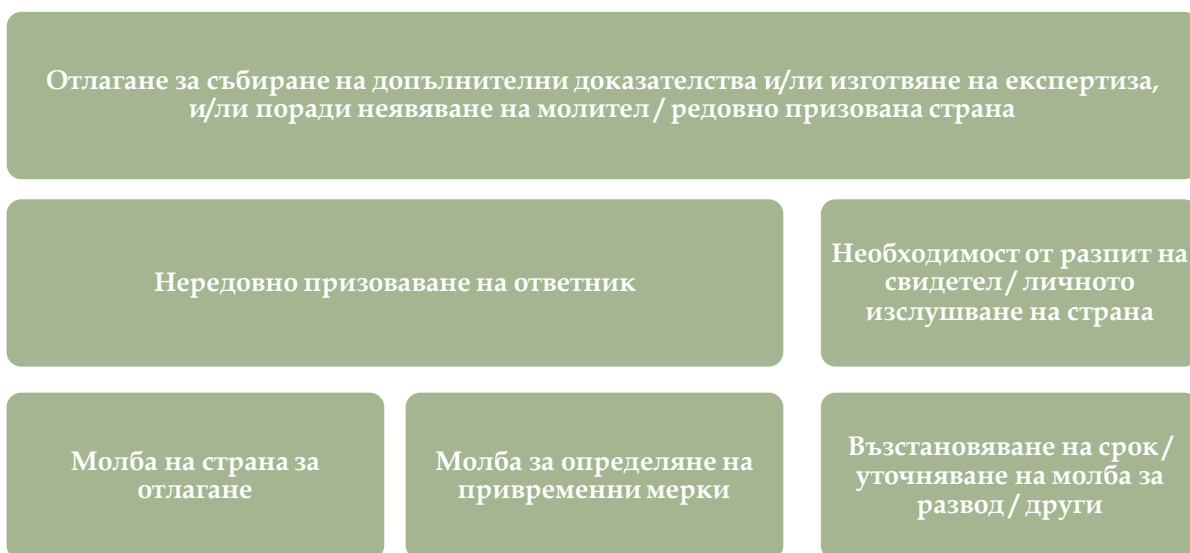

Последното може да бъде конструирано в контекста на публичното възприятие за недостатъчна ефективност на съдебната система, тъй като обществената оценка на всяко отложено дело (независимо от причината за това) често е свързана в масовото съзнание с някаква нередност или своеволие от страна на съдията. Паралелно с това, последното сочи на необходимост от подобряване на организацията по делата с цел оптимизиране на работния процес така, щото да се гарантира избягването на излишни открити съдебни заседания, които поради една или друга причина не разглеждат процеса по същество. Предвид това се отбелязва, че подобряването на комуникацията, както между страните в хода на процеса, така и между съда и страните, би съдействало за постигането именно на тази цел. За целта се констатира, че именно внедряването и все по-честото рефериране към онлайн услугите, като същностна част от съдебния процес, би спомогнало за преодоляването на така констатирания симптоматична проблематика.

2.4. Други причини за отлагането на дела

Сред другите причини за отлагането на дела, идентифицирани от тримата граждански наблюдатели, биват **нередовното призоваване на ответник** (напр. по г.д. №, както следва: 78/19, 358/19, 505/19, 795/19, 1083/19, 1234/19, 1775/19, 1843/19, 2256/19, 2965/19, 3520/19, 3802/19, 4503/19, 4694/19, 5291/19, 6109/19, 6182/19, 6375/18, 6613/19, 7351/19), **необходимост от разпит на свидетел / личното изслушване на страна** (напр. по г.д. № 799/19, 3613/19, 5100/19, 5291/19, 5619/19, 6819/19, 7541/19), **молба на страна за отлагане** (напр. за организиране процесуалната защита на ответника), **определяне на привременни мерки, за възстановяване на срок, за уточняване на молба за развод по взаимно съгласие и др.**

Изложените проблеми затвърждават становището по т. 3.4., а именно, че честата причина за отлагане на откритите съдебни заседания се явява от една страна поведението на участниците в производството, а от друга – начинът на функциониране на процесуалните правила, които до известна степен позволяват подобно поведение. В този контекст може да бъде подкрепено становището, че засилването на електронното администриране по дела би позволило именно преодоляването на този дефицит и на практика би позволило воденето на част от заседанията в изцяло онлайн среда, посредством което може да бъде подобрена

ефективността по делата. Нещо повече, в редица чуждестранни юрисдикции е възприет подхода да се провеждат допълнителни заседания с участието на страните и техните процесуални представители с цел разпределянето на доказателствената тежест и определянето на конкретните доказателствени средства, които страните искат да ангажират с цел доказването на наведените от тях становища.

2.5. Рядко изслушване на деца в синя стая / съдебна зала

Макар, както бе отчетено, според гражданските наблюдатели съдиите да полагат активни усилия за охраняване най-добрите интереси на децата при родителски спорове, **редки биват наблюдаваните случаи, при които деца са разпитани от съда** (активно участие на деца е наблюдавано напр. по г.д. № 78/19, 2044/19, 3890/19, 6086/19). Положително е **активното допитване на съда до Отдел „Закрила на детето“ (ОЗД) при Дирекция „Социално подпомагане“ – гр. Русе („ДСП“)**, но същевременно прави впечатление, че – каквато е тенденцията в по-голямата част от страната – **социалните доклади биват еднотипни и бланкови, без да засягат изследването в дълбочина на конкретен въпрос**, характерен за конкретния казус и най-добрите интереси на конкретното дете. *Ergo*, може да се заключи, че е налице недостатъчна ресурсна обезпеченост и задълбоченост на ангажираните външни експерти, на чиито професионални знания се разчита за определянето на най-добрия интерес на детето и преценката относно родителския капацитет на страните. Последната констатация съвпада с направеното вече по-горе становище за необходимост за мултидисциплинарен подход по отношение на производствата по Семейния кодекс като го надгражда с допълнителни аргументи в тази насока.

РАЗДЕЛ 3: ИЗВОДИ ОТНОСНО НАЧИНА НА ФУНКЦИОНИРАНЕ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА

Осъщественият мониторинг от страна на гражданските наблюдатели и направените констатации от тяхна страна са основа за извеждането на следните основни изводи за проблеми, явяващи се симптоматични за функционирането на съдебната система:

1. Налице е недостатъчно доверие във функционирането на съдебната система:

Доверието в съдебната система е ниско – констатация, която не се явява новост по настоящия проект. Причините за това са комплексни, като същите могат да се установят от една страна в недостига информация до гражданите, непредставянето на информацията по лесен за възприемане начин или пък в резултат на определена индиферентност и пасивност. Можем да допуснем, че онези граждани, които са били страна по съдебни дела и са удовлетворени от съдебното решение са с положителна нагласа и обратното. Независимо от това възприятие, съдилищата продължават да бъдат онези институции, към които гражданите се обръщат с цел разрешаване на даден конфликт. Респективно, наблюденията от съдебна зала показват, че независимо от потенциално негативното предходно мнение у страните относно начина на функциониране на съдебната система, тенденцията броят на делата да се увеличава нараства и съдът остава онази институция, към която споровете най-често биват реферирани, с оглед постигането на окончателното им решаване.

ИЗВОД: Налице е необходимост от подобряване на начина на комуникация на съдилищата с отделния гражданин и повишаване на доверието в съдебната система като цялост. Предвид това се отправя предложение за продължаване на привеждането в изпълнение на Актуализираната стратегия за продължаване

реформата в съдебната система, с цел повишаване на доверието във върховенството на закона и независимостта на съдебната власт чрез активна комуникация на действията за нейното реформиране и усъвършенстване, както и подобряване на информираността на обществото. С оглед на това се препоръчва Комуникационната стратегия на съдебната власт (2014-2020 г.) да бъде прилагана според конкретните нужди на всеки съд с оглед отчитането на спецификите на местните общности и техните нужди.

2. Налице е отрицателен имидж на съдебната система в общественото съзнание, което може да бъде установено и в отношението на гражданите спрямо нея:

Липсата на доверие към съдебната система е проблем, който има комплексен генезис. От една страна, причината за това е честата промяна в приложимата законодателна рамка, общественото възприятие в липсата на безпристрастие в съдебната система, базирано на отделни изолирани случаи, придобили широка общественост, ефективността на правораздаването. А отношението към тези три компонента формира и степента на легитимност на съдопроизводството, т. е. признаване на правото и способността на съдебната система да действа и раздава правосъдие от името на българската общност.

ИЗВОД: Нужно е подобряване на комуникацията и информираността на гражданите не просто относно приеманите законодателни промени, а и относно необходимостта от именно подобни изменения в действащата нормативна уредба. Последното на практика би спомогнало за повишаването на разбирането на конкретната проблематика, която дадено законодателно изменение цели да постигне, като се избегне от битуващото понастоящем разбиране за самоцелност на измененията в закона.

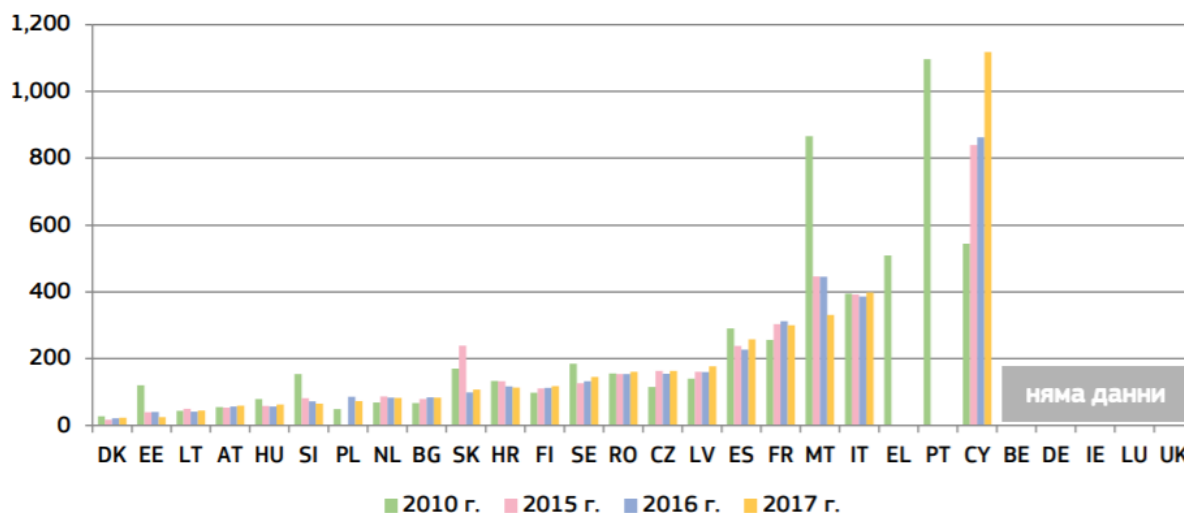
3. Общественото възприятие за бавност и неефективност в осъществяването на правораздаване:

На следващо място следва да бъдат отбелязани нереалистичните обществени очаквания по отношение на времеемкостта на съдебните производства и начина на функциониране на съдебната система. От една страна, действително са налице

единици производства при които е налице недължимо забавяне в реда на гледане на делата. От друга страна обаче, в приоритетния брой случаи е налице стриктно съблюдаване на процесуално заложените срокове и произнасяне по делата в срок. Респективно, българската съдебна система и стандартната продължителност на съдебните производства не просто не се отклоняват от общо приложимото за Европейския съюз, но и по редица критерии на практика изпреварва редица от съдебните системи на държавите членки. В тази насока следва да се направи сравнителноправен анализ с последните статистически данни, събрани в хода на проучване, осъществено от Европейската комисия за ефикасност на правосъдието към Съвета на Европа (СЕРЕJ)². Цитираното проучване съдържа редица интересни данни, които имат отношение към настоящия доклад и поради това ще бъдат обект на допълнителен коментар. Подобно любопитно обстоятелство е именно и факта, че съпоставена с другите държави от ЕС, на практика България се нарежда на завидното 9-то място по време за решаване на граждански дела на първа инстанция, като тенденцията за намаляване на времето, необходимо за решаване на делата продължава

Време, необходимо за решаване на граждански, търговски, административни и други дела (*) (на първа инстанция/в дни) (източник: проучване на СЕРЕJ)

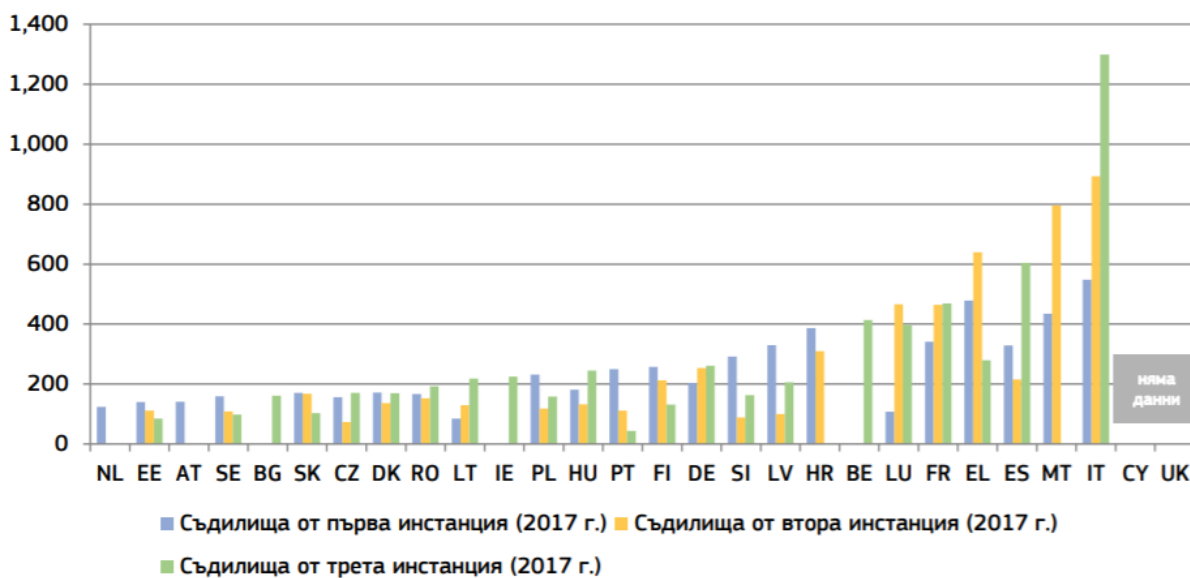
(*) Съгласно методиката на СЕРЕJ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Методиката съдържа промени в SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ а до 2016 г. и в SK.

² Данните са налични на адрес: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0198&from=EN>

Още по-любопитни са данните, когато същите се съпоставят относно времето за решаване на делата по всички инстанции, представени в следната графика:

Време, необходимо за решаване на спорни граждански и търговски дела (*) на всички съдебни инстанции през 2017 г. (първа, втора и трета инстанция/в дни) (източник: проучване на СЕРЕЈ)

(*) Редът е определен според съдебната инстанция с най-дългите производства във всяка държава членка. Няма налични данни за първоинстанционните и второинстанционните съдилища в **BE**, **BG** и **IE**, за второинстанционните и третоинстанционните съдилища в **NL** и **AT**, за третоинстанционните съдилища в **HR**. В **MT** няма третоинстанционен съд. В някои държави членки достъпът до третоинстанционен съд може да бъде ограничен.

Съгласно последната, България се нарежда на четвърто място по общо времетраене на съдебните производства без значение броя на съдебните инстанции. На практика единствени други държави, които са показали по-голяма ефективност по критерий време са Нидерландия, Естония, Австрия и Швеция. Ergo може да бъде направено обоснованото становище, че на практика основен проблем на българската правораздавателна система се явява не нейната бързина, а **обществената percepция за сроковете, в които системата функционира**. Респективно последното на самостоятелно място затвърждава констатацията за необходимост от подобряване на обществената информираност относно начина на функциониране на съдебната система и обективно заложените срокове, в рамките на които това следва да се осъществява. Нещо повече, съгласно изводите, направени от СЕРЕЈ към съдебните системи на държавите-членки, в това число и българската такава, е налице повсеместно

справяне и възможност за срочно приключване на заведените дела, като делът на приключените производства е във възходяща градация.

ИЗВОД: Всичко това, отчетено в съвкупност, позволява да бъде направен изводът, че понастоящем е налице засилена необходимост от подобряване на комуникацията между гражданите и съда с цел двупосочен обмен на начина на функциониране, в това число и относно обзиримостта на времетраенето на съдебните процеси.

4. Засилено усещане, че съдът е податлив на политически натиск и външна намеса:

Общественото усещане за зависимостта на съдебната система от политически натиск и всяка друга намеса вероятно може да бъде обяснено със засиленото медийно внимание върху редица поведения/ситуации, девиращи от стандарта. Макар подобни взаимозависимости да могат да бъдат действително установени, същите създават масовата представа за системни проблеми, които на практика водят до липсата на доверие в съдебната власт. Съмненията за наличие на корупционни практики, както и в морала на магистратите, допълват убедеността, че тези пороци са системни и йерархически изградени. Безспорното адресирането на тези проблеми индикира за една тенденция, която основно може да бъде свързана и с недобрата комуникационна стратегия между съда и гражданите и липсата на действително познаване у гражданите на начина на функциониране не просто на българската съдебна система, но и на практика на съдебните системи на редица други държави.

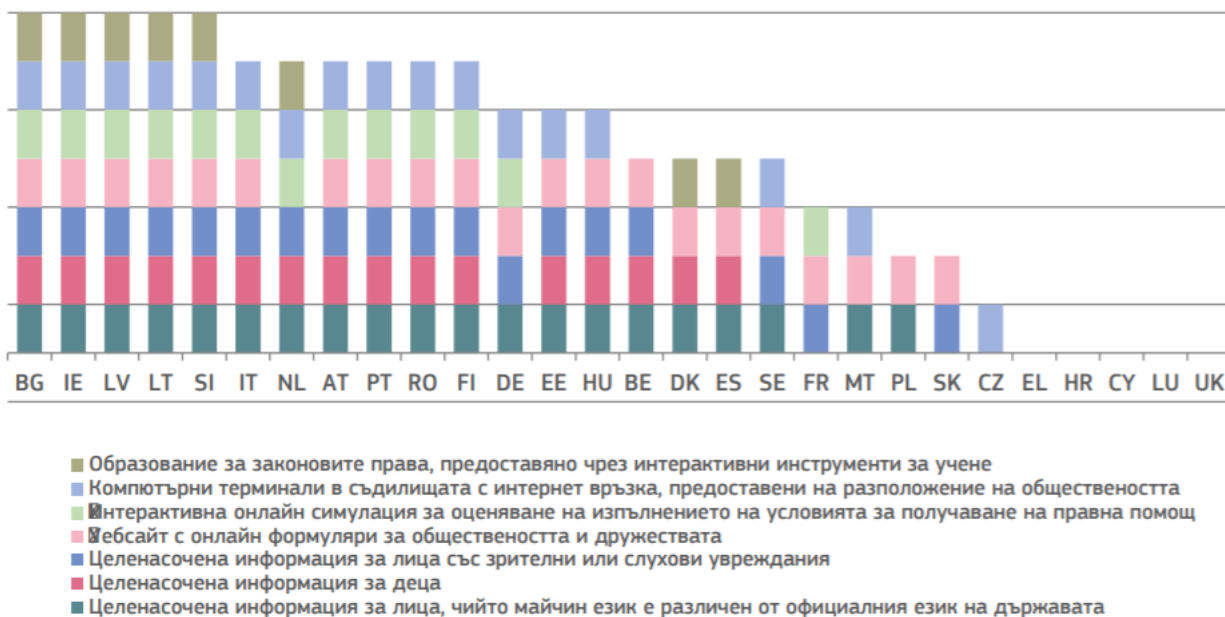
ИЗВОД: Следва да бъде засилено медийното отразяване както на начина на функциониране на съдебната система, така и на добрите примери, при които съдебната система е предоставила адекватна, навременна и всеобхватна защита на гражданите и нарушените им права.

5. Недостатъчна информираност по отношение на публичната достъпност по делата и възможността за тяхната онлайн наличност:

Следва да се отбележи, че България е декларирала пред СЕРЕЈ пълната си дигитализация на съдебните производства и онлайн информационната наличност на актовете, насочени към широката общественост. На първо място се отчита наличието на публична информация, поднесена на подходящ спрямо таргетираната аудитория начин.

Наличност на информация онлайн относно съдебната система, предназначена за широката публика (*) (източник: Европейска комисия ⁽⁷³⁾)

Представената по-горе графика индикира, че страната ни отчита за 2019 г., че е въвела компютърни терминали в съдилищата с интернет връзка за обществено ползване, уебсайт с онлайн формуляри, интерактивни образователни инструменти за изучаване на законодателните права и целенасочена информация за различни групи лица.

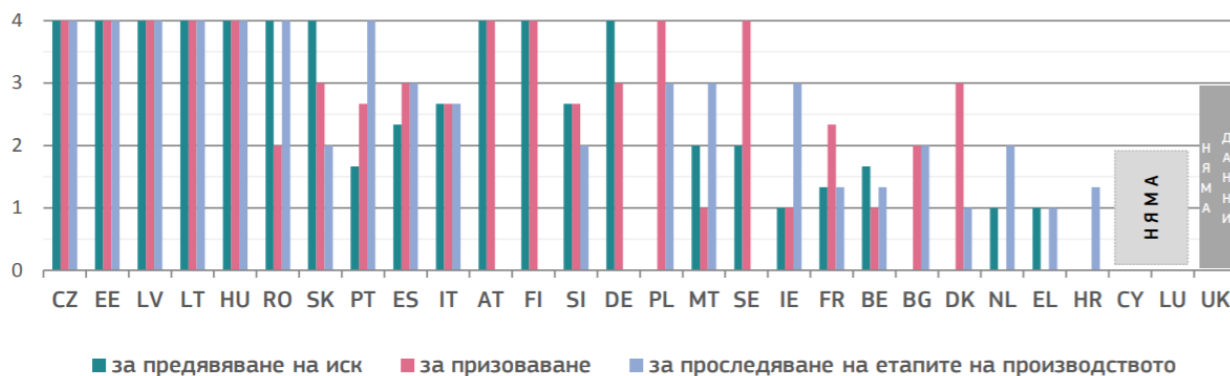
На следващо място, следва да се индикира, че България частично е възприела модела, приложим в редица други държави-членки на съюза, за внедряването на ИКТ като неизменна част от по-ефективното управление на делата. За съжаление, това внедряване, съпоставено с останалите държави, на този етап е частично, видно и от

графиката, изнесена в годишния доклад по ефикасност на съдебни системи на държавите-членки:

Наличие на електронни средства (*) (0 = наличие на такава възможност в 0 % от съдилищата, 4 = наличие на такава възможност в 100 % от съдилищата ⁽⁷⁹⁾ (източник: проучване на Комисията за ефикасност на правосъдието към Съвета на Европа (CEPEJ))

(*) DK и RO: съдът може да бъде сезиран по електронна поща.

— Предоставяне на информация на страните по производствата —

Видно от посочената графика България има частично въвеждане на онлайн възможностите за призоваване и проследяване на развитието по производството в част от съдилищата. Същевременно, понастоящем се констатира липсата на възможност за изцяло електронно инициране на иск, което може да бъде отчетено като минус за съдебната система в имплементацията на електронно правораздаване. В този контекст заслужава да бъде отбелязан Проект „Доразвитие и централизиране на порталите в СП за достъп на граждани до информация, е-услуги и е-правосъдие“ по Оперативна програма „Добро управление“ 2014-2020, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Негова основна цел е да доразвие единния портал на електронното правосъдие, разработен по предходен проект, посредством унифицирането и централизирането на информацията от интернет сайтовете на съдилищата в Република България, чрез актуализирани в съответствие с промените в нормативната база единни шаблони. На следващо място, проектът цели цялостното въвеждане на една нова електронна услуга, а именно Подаване на заявление за издаване на заповед за изпълнение по реда на чл. 410 от ГПК. Това действително съответства на заложените в Стратегията за въвеждане на електронно управление и

електронно правосъдие в сектор „Правосъдие“ 2014 – 2020 г. стратегически цели. Същевременно, последното се явява крайно недостатъчно за цялостното преминаване към електронно правосъдие, което продължава да бъде основна цел и чието имплементиране предстои.

РАЗДЕЛ 4: ПРЕДЛОЖЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ПРОМЕНИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА РАБОТАТА НА РАЙОНЕН СЪД - РУСЕ

Настоящият раздел цели да систематизира някои от основните предложения и препоръки, изведени от гражданските наблюдатели и доразвити в рамките на изготвянето на настоящия доклад. Същите са поставени в контекста на работата на Районен съд – Русе, но на практика могат да намерят приложение и по отношение на цялата съдебната система в страната. С оглед на систематизацията на отправените предложения и препоръки, същите са представени в няколко основни насоки, като тяхната подредба не отразява степента им на значимост.

НАСОКА I – ЕЛЕКТРОННО ПРАВОСЪДИЕ

1. Въвеждането на електронно управление и достъп до делата, в това числа и възможност за провеждане на част от заседанията онлайн, с цел решаване на делата в по-кратки срокове:

Отсъствието на ефективно електронно правосъдие у нас е един от проблемите, чието решение бе поставено като стратегическо за цялостното развитие на електронното правораздаване. Продължаваща липса на електронно правосъдие на практика изцяло бе онагледено в периода на обявено извънредно положение в страната от 13 март 2020 г. до 13 май 2020 г. В резултат на това, на практика Съдийската колегия на Висшия съдебен съвет бе принудена да вземе решение съдилищата в страната да преустановят дейността си, като висящите дела, с изключение на тесен кръг „спешни“ такива, бяха отложени.

Както бе посочено по-горе, отлагането на дела е налице при 24.7% от наблюдаваните по проекта дела, като 12.5% от цитирания процент дела биват отложени поради необходимост от експертиза, а 40.9% - за събирането на допълнителни доказателства. По-горе бе коментирано обстоятелството, че броят на

свършените дела от граждански съдии от РС - Русе за изминалата година е най-нисък за периода 2016 – 2019 г., като основна причина за това, според самия РС - Русе, е: „запазената висока реална заетост на гражданските състави“. Коментирано бе и че съизмерима хронична претовареност на съдебните състави се наблюдава и в наказателното отделение на РС-Русе, където, отново по думите на съда: „нивото на натовареност на съставите се е увеличило спрямо предходната година и е аналогично на това от 2016 г.“

Възможно решение *de lege ferenda*, което да доведе до чувствителна оптимизация на съдебния процес, намаляване натовареността на съдилищата и избягване необходимостта от отлагане на делата като наблюдаваното по проекта, би било въвеждането на **онлайн заседания за разпределение на доказателствената тежест – онлайн разпоредително заседание по наказателни дела, респ. онлайн първо открито съдебно заседание по граждански такива.**

Оставяйки настрана възможностите за техническо обезпечаване на това решение (напр. чрез разширяване обема от функционалности на разработваната понастоящем Единна информационна система на съдилищата /ЕИСС/), следва да поставим фокус върху неговите стриктно нормативни измерения.

Провеждането на първото заседание по граждански дела по чл. 146 от ГПК онлайн би позволило значителна оптимизация на графика на съдебните състави и редуциране на симптоматичната за РС-Русе съдебна натовареност, коментирана по-горе. Същото важи и относно провеждането на разпоредителното заседание по наказателни дела от общ характер онлайн. Разпоредителното заседание по замисъл е прием за постигането на процесуална икономия. Ако обсъждането на процесуални нарушения, определянето на реда, по който ще бъде разгледано делото, поставянето на искания по доказателствата от страните и произнасянето по тях от състава на съда, ведно с насрочването на делото не изискват физическото явяване на респективните участници в сградата на съда, а единствено онлайн, би отговорило на разума на производството в максимална степен.

2. Повече съдебни помощници, подпомагащи хода на делата и обезпечаващи функционирането на електронното правораздаване:

Друга препоръка, насочена към противодействие на хроничната за съдебните състави в РС-Русе претовареност, е това в съда да бъдат ангажирани повече съдебни помощници. Тук следва да се посочи, че работата, която тези лица биха осъществявали, би могла да се реализира онлайн, без присъствие на съдебните помощници на място в съда и нужда от респективна ресурсна обезпеченост.

3. Въвеждането на електронни дела и обезпечаване на възможността за призоваване на страните онлайн

Понастоящем призоваването на страните, ведно с връчването на всякакви книжа по делата, се осъществява изцяло на хартия. Последното е свързано както със завишени административни разходи и необходимост от допълнителни човешки ресурси, така и благоприятства допълнителното забавяне на хода по делата поради редица порочни практики и възможности за недобросъвестно поведение от страна на страните и процесуалните им представители. Всичко това може да бъде адресирано и решено като проблем посредством въвеждането редица инструменти, сред които:

- 3.1.** електронни дела, по които да бъде обезпечен онлайн достъп на страните, техните процесуални представители, магистратите, деловодители, секретари и вещи лица;
- 3.2.** възможност за онлайн призоваване на страните;
- 3.3.** облекчаване на комуникацията между страните посредством засилената употреба на онлайн делата;
- 3.4.** въвеждането на възможност за предварителна онлайн потвърждаване на заседанията, които могат да бъдат проведени в онлайн среда и тези – за които явяването на страните в зала е необходимо.

4. Обезпечаване на възможност за представяне на доказателства онлайн

В посока постигане на по-обхватно и ефективно електронно правосъдие в РС-Русе е и препоръката доказателствени искания да могат да бъдат правени изцяло по електронен път. Същевременно, би било удачно да е налице възможност изцяло по електронен път да бъдат представяни на съда доказателства. Разумът тук е част от информационния обмен между участниците в съдебното производство и съда да бъде „отстранен“ от заседанията в съдебна зала, така че същите да се редуцират, и „пренесен“ онлайн.

5. Ангажиране на адвокатската общност на гр. Русе в активното използване на Системата за електронни съдебни дела

Предложените по-горе препоръки следва да бъдат съчетани с паралелни усилия, насочени към ангажирането на адвокатската общност на гр. Русе в активното използване на електронно правосъдие. Последното би могло да се постигне посредством сътрудничество между РС-Русе и Адвокатска колегия – гр. Русе, с цел фасилитиране на обучения за използване на Системата за електронни дела, разработена по Проект „Електронно правосъдие – проучване и изграждане на единна комуникационна и информационна инфраструктура и единен електронен портал на съдебната власт“, финансиран по Оперативна програма „Административен капацитет“. Подобно обучение би предпоставило това мнозина адвокати от гр. Русе да създадат свои верифицирани профили в Системата за електронни дела и да се ползват от същата на дневна база, като респ. получават уведомяване от съда изцяло онлайн.

6. Уебпорталът на РС-Русе да разполага с повече насоки към гражданите

Положително се оценява обстоятелството, че понастоящем уебпорталът на РС-Русе, създаден по Проект „Доразвитие и централизиране на порталите в СП за достъпна гражданска информация, е-услуги и е-правосъдие“, финансиран по Оперативна програма „Добро

управление“, съдържа множество бланки и образци за свободно ползване от гражданите, а именно: Декларация за извършено домашно насилие по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН (Приложение № 1 към Заповед № РД-13-9/06.01.2020 г. на РС - Русе), Декларация за извършено домашно насилие по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН (Приложение № 2 към Заповед № РД-13-9/06.01.2020 г. на РС - Русе), Молба за разрешение за сключване на сделки с имоти, собственост на малолетно лице (Приложение № 3 към Заповед № РД-13-9/06.01.2020 г. на РС - Русе), Молба за разрешение за сключване на сделки с имоти, собственост на непълнолетно лице (Приложение № 4 към Заповед № РД-13-9/06.01.2020 г. на РС - Русе), Заявление за издаване на заповед за изпълнение по чл. 410 ГПК, Заявление за издаване на заповед за изпълнение по чл. 417 ГПК, Възражение по чл. 414 ГПК, Възражение по чл. 414а ГПК при изпълнение в срока за доброволно изпълнение, Молба от юридическо лице за издаване на удостоверение за висящи изпълнителни дела, Молба от физическо лице за издаване на удостоверение за висящи изпълнителни дела, Заявление за издаване на свидетелство за съдимост, Молба за издаване на препис от решение по гражданско дело, Молба за издаване на препис от присъда по наказателно дело, Заявление за издаване на препис от съдебен акт, Молба за теглене на сума от влог на малолетно дете, Молба за теглене на сума от влог на непълнолетно дете, Заявление за отказ от наследство, Заявление за издаване на удостоверение за прекратен граждански брак, Молба за сключване на граждански брак от непълнолетни лица, Декларация за даване на съгласие за сключване на граждански брак от непълнолетни лица, Заявление за издаване на съдебно удостоверение, Декларация за семейно и материално положение и имотно състояние, Молба за образуване на изпълнително дело, Заявление за връщане на документи (доказателства), Заявление за издаване на изпълнителен лист, Молба за освобождаване от държавна такса. Следваща положителна стъпка би била публикуването в уебпортала на РС - Русе на инструкции към гражданите относно практическото развитие на определени производства, така че гражданите да разполагат с повече яснота досежно възможностите си за съдебна защита и да формират реализируеми правни очаквания. Нещо повече, полезно би било да се създадат видеоматериали, които по интерактивен начин да илюстрират уредбата и практическите аспекти (вкл.

усредненото времетраене) на протичането на най-типичните за основния обем от работа на РС-Русе производства.

7. Използване на унифицирани графици за съдии и на единни насоки за организиране времето на съдиите

Във връзка с гореизложеното е препоръчително да бъде въведена единна система, която да бъде разработена от ВСС и която да послужи за управлението на времето на съдиите в страната с цел измерване на натовареността и проследимост на работния процес. Всичко това има за цел да бъде имплементирано единно решение на този проблем, на база на който да бъде осъществен акуратен анализ на действителните причини за натовареност на съдиите, свързани с дневния им график, респ. да се идентифицират конкретно аспектите от работата им, в които е нужен по-оптимизиран времеви мениджмънт.

НАСОКА II - ОХРАНЯВАНЕ НАЙ-ДОБРИТЕ ИНТЕРЕСИ НА ДЕЦАТА И НАСЪРЧАВАНЕ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА МЕДИАЦИОННА ПРОЦЕДУРА

1. По-тясна специализация на съдебните състави

- Разнообразието на съдебните дела, които се разглеждат от определен съдебен състав е голямо и изисква от тях широкоспектърни познания от различни области, което натоварва (психически и физически) и предполага по-трудно вникване в детайлите и особеностите на всеки конкретен случай. **Тясното профилиране и специализиране на съдебните състави доसेжно разглеждането на определен вид дела** (например съдебен състав, който разглежда единствено дела, касаещи детско правосъдие) ще предпостави едно по-качествено и експедитивно правосъдие. Нещо повече, конкретно въвеждането на **специализирани състави за детско правосъдие** би довело до по-голямо познаване и респ. охраняване на най-добрите интереси на децата, както и възможност за активно включване на децата в процеса, при наличието на една щадяща за тях среда, конструирана от експерти, обучени специфично за работа с деца. Същото кореспондира с приходящите от гражданските наблюдатели данни относно

редките случаи на допитване до деца и изследване на интересите на децата преимуществено на основата на бланкови социални доклади.

2. Конкретика във въпросите, поставяни от съда при възлагането върху ОЗД при ДСП изготвянето на социален доклад.

Понастоящем, в социалните доклади често липсва достатъчно подробно изложение на предпоставилите заключенията на експертите обстоятелства, като паралелно липсва мотивировка на избора специфично на тези обстоятелства и игнорирането на други. Следващата препоръка, генерирана на база информацията от гражданските наблюдатели, е въвеждането на изискване за повече конкретика при изготвянето на социалния доклад и неговата задълбоченост. Следва тези по-конкретни въпроси да бъдат пряко детерминирани от особеностите на конкретния случай. Нещо повече, препоръчително е социалният работник, ангажиран в изготвянето на социалния доклад, да присъства лично в съдебна зала от името на Отдел „Закрила на Детето“ при Дирекция „Социално Подпомагане“, за да може – при нужда от същото – да предостави на съда допълнителни разяснения и специфика, така че съдът в максимална степен да се фамилиализира с най-добрите интереси на конкретното дете.

Паралелно с това е необходимо да се подобри експертизата и ресурсната обезпеченост на съответните отдели, отговарящи за изготвянето на социалните доклади и повишаване на мотивацията на служителите, ангажирани с това.

3. При производства по Семейния кодекс относно упражняване на родителски права – въвеждане на едногодишна психологическа, респ. психотерапевтична работа както с детето, така и с неговите родители / близки

- В съдебните решения, касаещи производства по СК относно родителски права, установяване / промяна на режим на лични отношения с детето и др., би било удачно да се постановява последваща едногодишна психологическа, респ. психотерапевтична работа с детето, както и – съобразно спецификите на конкретния случай – с неговите родители и с останалите лица, активно полагащи грижи за него. Подобно

институционално взаимодействие между съд и социални органи би обезпечило в по-голяма степен охраняването на най-добрите интереси на детето, в т.ч. грижата за него в защитена среда. Институционално взаимодействие като това се явява и отговор на симптоматичното за множество семейни спорове у нас обстоятелство, че някои родители триангулират различни институции, с цел семейният конфликт да бъде поддържан, което на свой ред нерядко е индигия за психопатологични или дори насилнически черти в характера на съответните лица. Необходима е проследимост на динамиката на семейните взаимоотношения, специфично по отношение охраняването на най-добрите интереси на детето, в месеците след като родителите са напуснали съдебна зала. Не бива съдът да се дезинтересира от гарантирането на интересите на детето след постановяването на съответни съдебен акт.

4. Насърчаване по-широкото използване на процедура по медиация

Гражданското наблюдение по проекта не индикира широко използване на медиационна процедура от страни, отнесли своя спор за решаване от РС-Русе. Същото бива резултат от обстоятелството, че в съда не е налице установен единен модел на препращане към медиационна процедура, нито фигурира център по медиация. Така нито страните получават достатъчно обхватна информация за същността и преимуществата на медиацията (отвъд бланкетното напътване от страна на съда), нито биват улеснени практически при направен избор да опитат да разрешат спора помежду си посредством медиация.

5. Създаване на Център по медиация към РС-Русе

Понастоящем към РС- Русе, за разлика от редица други съдилища в страната, не функционира център по медиация, което препятства и допълнителното интегриране на медиационната процедура като способ за разтоварване на съдебната система. Предвид това е добре да бъде заложено внедряването на център по медиация към Районен съд Русе, който да оперира по модела на Центъра за спогодби и медиация при Софийски градски съд и Софийски районен съд („ЦСМ“), който е доказал функционалността си в сферата. В случай, че подобен медиационен център да бъде

изграден към РС-Русе и Окръжен съд – гр. Русе, съдебното препращане на страните към медиация ще бъде улеснено, а посредством това – ще бъде подобрен и самия модел на функциониране и взаимодействие между съдебните и извънсъдебни подходи за решаване на спорове.

6. Разпространение концепцията на споделеното родителство

На 2.10.2015 г. Парламентарната асамблея на Съвета на Европа прие Резолюция №2079 (2015) „За равенството, споделената родителска отговорност и ролята на бащите“³, посредством която призова всички страни членки, които още не са въвели всецяло принципите на споделеното родителство, да го направят в най-кратки срокове. В Европа – по данни на федерация „Колибри“ – в 23 страни е въведено споделеното родителство. От тях в 8 при споразумение между родителите, в 15 по решение на съда, въпреки възражението на единия родител и в 2 – оборима презумпция за споделено родителство.⁴

У нас понастоящем е в пълната дискреция на страните по един родителски спор това да уговорят в процес на взаимно разбирателство, посредством медиация или друг извънсъдебен способ за намиране на решение, използването на т.нар. споделено родителство. Принципът, който дава основата за това, бива закрепен в разпоредбата на чл. 123, ал. 2 от СК, съгласно който за да бъдат упражнени родителските права следва да е налице общо съгласие между родителите. Това разбиране е проведено от ВКС в Тълкувателно решение № 1/2016 от 03.07.2017 г. на ОСГК, като според същото съдът няма и не следва да разполага с дискрецията да постановява и налага на страните каквато и да е форма на споделено родителство. Същевременно чл. 123, ал. 2 от СК, както и посоченото Тълкувателно решение предвиждат решаването на всякакви разногласия да може да бъде осъществено посредством референцията на спора към процедура по медиация или по всеки друг начин, който страните са определили помежду си. Последното на практика се явява способът, посредством който страните понастоящем могат да постигнат споделено родителство - при пълна своя дискреция и

³<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/XrefXML2HTML-EN.asp?fileid=22220&lang=en>

⁴Борисов, Пл. Правото на семеен живот и нуждата от въвеждане на оборима презумпция за споделено родителство. Юридическо списание на НБУ, 2016 – 2017 г., брой 1-3.

при установяване доброволно, по извънсъдебен път. Практиката в страните, където споделеното родителство е утвърдено и широко използвано, индикира, че то успешно предотвратява ескалацията на родителски конфликти, способства по-отговорното плащане на издръжка, предполага по-активно присъствие на бащата в живота на децата, съхранява силната връзка между детето и двамата родители, нерядко спомага за съхраняването на семейството като нуклеарна единица.⁵

С оглед горесцитираните предимства, препоръчва се да се възприемат мерки за популяризиране на концепцията за споделеното родителство сред обществеността на РС-Русе. Единствено целенасочените и системни усилия за разпространението ѝ биха предпоставили едно широко използване на споделено родителство. Сред възможните решения в тази посока са: поставянето на информационни материали, посветени на споделеното родителство, в сградата на съда; споделяне на информационни материали (в т.ч. видеоматериали) в уебпортала на РС - Русе; провеждане на кръгла маса с централна тема споделеното родителство; информирание на страните по родителски спор от страна на съда за възможността те със самостоятелни и доброволни действия да се споразумеят за споделено родителство и др.

7. Използване на информационни сесии за родители, намиращи се в конфликт

Друг подход за стимулиране развитието на медиацията по семейни дела, касаещи детския интерес, е въвеждането на информационни сесии за родители, намиращи се в конфликт, които да бъдат последвани от процедура по медиация преди отнасянето на спора към РС- Русе. Подобни сесии биха канализирали усилията на родителите да постигнат споразумение в хода на медиацията, като им дадат фокус върху действителните нужди и най-добри интереси на техните деца. Ценно в цитираните информационни сесии е и това, че родителите получават познания за това как да изградят практически своя живот като родители така, че да полагат споделена

⁵L. Braver, Sanford; E. Lamb, Michael. *Shared Parenting after Parental Separation: The Views of 12 Experts. Journal of Divorce & Remarriage, Volume 59, 2018 - Issue 5: Part II: Special Issue on Shared Physical Custody: Recent Research, Advances and Application, 2018.*

грижа за детето, в името на най-добрите му интереси, отвъд по-тесните рамки на споделяното родителство.

НАСОКА II - ЗАКРИЛА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

1. Имплементиране на методика на скрининг за превенция и откриване на домашно насилие в хода на съдебните производства

В настоящия раздел вече бе коментирана нередката неефективност на социалните доклади, произтичаща от това, че те често са бланкови, твърде общи, изписани при липса на мотивировка за решението на социалния работник да се спре на едни обстоятелства с касателство до най-добрите интереси на децата, а същевременно да игнорира други такива. Описаното резултира негативно и върху проследяването на действителното наличие на домашно насилие в рамките на семейството като се приложат добрите съществуващи практики на наднационално ниво за подобни случаи. Същото означава, че респективно наличието на насилие в семейството също не се търси чрез активен диалог между децата и съда. Ето защо е препоръчително:

2. По-широко междуинституционално сътрудничество между институциите, работещи в сферата на закрила на жертвите от домашно насилие:

Препоръчително е с оглед цялостната подкрепа на жертвите от домашно насилие да бъде подобро междуинституционалното сътрудничество. Предвид това следва да бъде отбелязано като добър пример отличното сътрудничество между, от една страна, РС-Русе, а от друга - Сдружение „Център Динамика“-Русе и Клуб „Отворено общество“-Русе, в рамките на настоящия проект. Последното еднозначно индикира, че е налице принципна отвореност на съда към коопериране с местни организации, в т.ч. с местни кризисни центрове за жертви от домашно насилие. Препоръчително е това сътрудничество да бъде надградено и разширено към повече съвместна работа със Сдружение „Център Динамика“, ведно с кризисния център към

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Община Русе и другите местни правозащитни организации, опериращи на полето на осигуряване закрила от домашно насилие.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, осъщественият мониторинг от страна на гражданските наблюдатели над функционирането на съдебната система изведе някои от симптоматичните проблеми в сферата на правораздаването като представи система от предложения за подобряването на функционирането на съдебната власт така че последната да отговори на нуждите и очакванията на гражданското общество. За целта още веднъж се извежда необходимостта от засилване на прозрачността на съдебната власт и на диалога с гражданите, по начин по който да се подобри взаимодействието им и доверието помежду им. Последното именно се адресира и от изготвеното в рамките на проект № BG05SFOP001-3.003- 0043, „Съдебната реформа под лупа“ по Оперативна програма „Добро управление“, който цели да установи публичното възприятие за работата на РС –Русе и да подпомогне процеса на подобряването му, ведно с повишаване на доверието и ефикасността на работата на съда.